

Βαθύ μπλε σχεδόν μαύρο¹

Ιδεολογικές συγγένειες αστυνομίας-Ακροδεξιάς

γράφει ο ΔΙΟΝΥΣΗΣ ΤΖΑΡΕΛΛΑΣ*

Στο παρόν άρθρο αναλύονται τα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά της αστυνομίας και οι υλικοί, ιδεολογικοί και ιστορικοί λόγοι που συμβάλλουν στη συγκρότηση της ιδεολογίας της, καθώς και την οργανική συνάφεια αυτής της ιδεολογίας με την Ακροδεξιά και το (νεο)ναζισμό.

Στη συνέχεια, αναλύεται, και με τη βοήθεια της γκραμισιανής έννοιας του κόμματος, η Χρυσή Αυγή (ΧΑ) ως νεοναζιστικό κόμμα-φορέας εκπροσώπησης της ιδεολογίας και της πρακτικής της αστυνομίας, καθώς και οι σχέσεις της αστυνομίας, ως μηχανισμού του σκληρού πυρήνα του κράτους, με το νεοναζιστικό μόρφωμα της Χρυσής Αυγής. Παρουσιάζονται, συνδυάζοντας θεωρητικές και εμπειρικές παραδοχές, οι μορφές άρθρωσης της σχέσης αυτής, καθώς και οι πολιτικές συνέπειές της. Η σχέση ΧΑ-αστυνομίας αναλύεται κριτικά, στο πλαίσιο ενός γενικότερου αυταρχικού μετασχηματισμού του αστικού κράτους με στόχο την οριοθέτηση της ανάλυσης, τόσο από απόψεις περί γενικευμένου εκφασισμού όσο και σε εκείνες που εξιδανικεύουν το αστικό κράτος, θεωρώντας το ουδέτερο εγγυητή της νομιμότητας.

1. Ο τίτλος είναι δανεισμένος από το ομώνυμο βιβλίο του Θανάση Βαλτινού (2011, εκδόσεις Εστία) το οποίο δεν έχει την παραμικρή σχέση με το παρόν άρθρο.

1. Εισαγωγή

Στην ταινία *Σέρπικο* (*Serpico*, 1973) βασισμένη στην αληθινή ιστορία ενός αστυνομικού που αντιλαμβάνεται ότι όλος ο θεσμός της αστυνομίας είναι διεφθαρμένος και αποφασίζει να συγκρουστεί χωρίς αποτέλεσμα, υπάρχει μια σκηνή που περιγράφει συνοπτικά τη σημασία και το ρόλο της αστυνομίας για το αστικό καθεστώς. Ο «αριστερός» σύμβουλος του δημάρχου λέει στον Σέρπικο ότι όντως η αστυνομία είναι βουτηγμένη στη διαφθορά, έχει επαφές με τον υπόκοσμο και παραβιάζει τα στοιχειώδη δικαιώματα των απόκληρων που κυνηγά, αλλά (ένα μεγάλο *αλλά*) έρχεται καύσωνας και υπάρχει πιθανότητα κοινωνικών ταραχών, επομένως χρειαζόμαστε μια αστυνομία με κύρος για να τις καταστείλει. Ο Σέρπικο, αφού κινδυνέψει να σκοτωθεί, έχοντας μπει στο στόχαστρο των συναδέλφων του, επειδή δεν τήρησε το συντεχνιακό όρκο σιωπής (ομερτά) και δεν αποτέλεσε τμήμα της συμμορίας, θα επιλέξει τη μόνη έντιμη στάση: την παραίτηση και τη φυγή.

Η ταινία ακόμα και σήμερα, πόσω μάλλον ο ίδιος ο Σέρπικο, αποτελεί υπόδειγμα σαρωτικής κριτικής στην αστυνομία ως θεσμό εγγενώς βουτηγμένο στη διαφθορά που επειδή αποτελεί τον εγγυητή της αστικής νομιμότητας, μπορεί και την παραβιάζει. Η σήψη της αστυνομίας δεν αποτελεί παρέκλιση ή μεμονωμένη περίπτωση, αλλά το φυσιολογικό τρόπο αναπαραγωγής του συμφέροντος που εκπροσωπεί και προστατεύει. Η συνείδηση των αστυνομικών οργάνων που ανυψώνεται σε καθολική κρατική συνείδηση, η ομερτά, η ατιμωρησία, η λατρεία της ισχύος, ο παράλληλος μισθός από προστασία, εμπόριο ναρκωτικών και άλλες παράνομες δραστηριότητες αποτελούν συγκροτητικά και εγγενή συστατικά της ιδεολογίας της αστυνομίας ως κρατικού μηχανισμού.

Η μυστικοποίηση της αστυνομίας σαν δήθεν θεσμού του γενικού συμφέροντος, μια κυρίαρχη αντίληψη της αστικής κοινωνίας, συντρίβεται και προβάλλει

η μερικότητα και η ωμότητα του κατασταλτικού μηχανισμού: η αστυνομία ως κρατική δομή είναι απαραίτητη για την ομαλή αναπαραγωγή των καπιταλιστικών σχέσεων. Η ανύψωση του μερικού αστικού συμφέροντος σε γενικό συμφέρον αντανakλάται στην ανύψωση της συνείδησης και της πρακτικής των αστυνομικών οργάνων σε γενική κρατική ιδεολογία.

Τι είδους ιδεολογία άραγε έχουν τα μέλη ενός τέτοιου θεσμού, που έχουν το προνόμιο η βία που ασκούν να είναι η μόνη αποδεκτή και καθαγιασμένη; Πού έχουν το προνόμιο να αυτοεξαιρούνται από τη νομιμότητα, αν χρειαστεί, και έχουν ενσωματώσει ως ύψιστη αξία την προστασία των πολιτικών δικαιωμάτων του κεφαλαίου;

Σε αυτή τη θεσμική υλικότητα της αστυνομίας ως κρατικού θεσμού, που μεταβιβάζει στην επικράτεια του γενικού συμφέροντος το खुδαίο μερικό συμφέρον της κοινωνίας των ιδιωτών, εδράζεται η ιδεολογία της αστυνομίας. Κάτω από συγκεκριμένες ιστορικές και κοινωνικές συνθήκες τα στοιχεία της ιδεολογίας της αστυνομίας που αντανακλούν την υλικότητα του θεσμού και της πρακτικής αναπαραγωγής του, μπορούν να ενοποιηθούν και να αποκτήσουν ξεκάθαρη οργανωτική-κομματική εκφραση.

Η συνείδηση/ιδεολογία των αστυνομικών οργάνων που φέρουν και αναπαράγουν την ιδεολογία της αστυνομίας δεν προκύπτει, επομένως, από μόνη της. Μια υλιστική προσέγγιση θα πρέπει να αναζητήσει στο *κοινωνικό Είναι* της αστυνομίας και του προσωπικού της, τους καθοριστικούς παράγοντες διαμόρφωσης της «μπλε» ιδεολογίας. Οι παράγοντες αυτοί είναι σχηματικά: η θεσμική υλικότητα της αστυνομίας και ευρύτερα του αστικού κράτους, οι πρακτικές των αστυνομικών κατά την άσκηση του ρόλου τους, ο ιδεολογικός ρόλος της αστυνομίας, το διεθνές πλαίσιο ενός γενικότερου αυταρχικού μετασχηματισμού του αστικού κράτους και η ιστορικότητα της αστυνομίας στο πλαίσιο ενός δοσμένου κοινωνικού συσχετισμού.

2. Θεσμική υλικότητα και «πνεύμα» της αστυνομίας ως μηχανισμού του κράτους

Για την τρέχουσα συνείδηση της αστικής κοινωνίας, η αστυνομία είναι απλώς ένα εκτελεστικό όργανο εντεταλμένο να επιβάλλει με τη βία την τήρηση των νόμων. Αντίστοιχα, ο νόμος παρουσιάζεται σαν έκφραση του καθολικού συμφέροντος και όχι ως φετιχοποιημένη μορφή του αστικού συμφέροντος. Και στους κόλπους της μαρξιστικής κριτικής, είναι σύνθετος η αστυνομία να αντιμετωπίζεται σαν απλό εκτελεστικό όργανο, που δεν φέρει ή παράγει ιδεολογία και απλά εκτελεί εντολές γιατί «μήπως εντέλει και τα αστυνομικά όργανα δεν προέρχονται από τις τάξεις του λαού/εργαζομένων;»

Ακόμα και στη «γενεαλογική» μορφή του αστικού κράτους, η αστυνομία είχε μια ιδιαίτερη βαρύτητα για το αστικό καθεστώς, αποτελούσε το σκληρό πυρήνα και τα μέλη της απολάμβαναν προνόμια που συνέβαλαν στη συγκρότηση της ιδεολογίας τους. Η σημασία αυτή αναγνωρίζεται από τον νεαρό Μαρξ (Marx) όταν τονίζει ότι «η ανώτατη κοινωνική έννοια της αστικής κοινωνίας είναι η έννοια της αστυνομίας, ότι η συνολική κοινωνία είναι εκεί για να εγγυηθεί σε κάθε μέλος της τη διατήρηση του προσώπου, των δικαιωμάτων και της ιδιοκτησίας του» (Marx 2014: 178).

Η αστυνομία έχει, συνεπώς, μια συγκεκριμένη ταξική-θεσμική υλικότητα γιατί αποτελεί μέρος του αστικού κράτους ως «ειδικής μηχανής ή ειδικού μηχανισμού», αποτελεί το *ένυλο σώμα* ενός κράτους που επιτελεί ειδικό ρόλο και έχει μια ιδιαίτερη δομή ως κράτος της αστικής τάξης (Λένιν 2014).

Για τη μαρξιστική θεωρία δεν υπάρχει «νόμος ή δίκαιο δίχως ένα σύνολο μηχανισμών που επιβάλλει την εφαρμογή του και εξασφαλίζει την αποτελεσματικότητά του (...) η δύναμη ενυπάρχει στο νόμο» (Πουλαντζάς 2001:122). Ουσιαστικά, ο νόμος ανάγεται σε τελευταία ανάλυση στην ισχύ του και η νομιμότητα

προκύπτει επειδή μπορεί και επιβάλλεται/αναπαράγεται πρακτικά. Από αυτή την σχέση νόμου-βίας προκύπτει ο κομβικός ρόλος της αστυνομίας.

Το μονοπώλιο της βίας είναι η έκφραση της πρωτογενούς βίας, που ορίζει το πλαίσιο αναπαραγωγής της αστικής κοινωνίας, είναι η βάση του αστικού δικαϊκού πολιτισμού και η ρητή υπενθύμιση του αδιαίρετου χαρακτήρα της κυριαρχίας.

Δεν υπάρχει αστική δημοκρατία χωρίς μονοπώλιο της βίας ούτε χωρίς το φορέα της, το σκληρό πυρήνα του κράτους, με τα ένοπλα τμήματά του, την αστυνομία και το στρατό. Στην αστική δημοκρατία, ο στρατός παραμένει εκτός της δημόσιας ζωής, εκτός και αν χρειαστεί να επέμβει για να εγγυηθεί την τήρηση της νομιμότητας, αν η αστυνομία αποδειχθεί ανεπαρκής.

Η νομιμότητα έχει, λοιπόν, εγγεγραμμένη στο εσωτερικό της την αυτοαναίρεσή της και αυτή η δυνατότητα εξαίρεσης είναι μάλιστα η απαραίτητη προϋπόθεσή της που αποδεικνύει την ταξικότητα και μερικότητα του αστικού κράτους. Το νόμιμο είναι νόμιμο ακριβώς γιατί μπορεί να παραβιαστεί από τον *Κυρίαρχο* που το ορίζει.²

Αντίθετα με το στρατό, η αστυνομία είναι ο κατεξοχήν φορέας του κρατικού μονοπωλίου της βίας στην καθημερινή ομαλή αναπαραγωγή του κεφαλαίου ως ολοποικτικής σχέσης εκμετάλλευσης, το μόνιμο και διαρκές *φάντασμα στη μηχανή* της αστικής κοινωνίας, η ρητή απόδειξη των *άλυτων αντιθέσεων* της και της αποτυχίας της να αυτοθεσμιστεί (Ενγκελς, 1997).

Η αστυνομία ως θεσμός-μηχανισμός του κράτους, της υλικής δηλαδή οργάνωσης των πολιτικών δικαιωμάτων του κεφαλαίου, εδράζεται στο σκληρό του πυρήνα και άρα ενσωματώνει δίχως διαμεσολαβήσεις το αστικό συμφέρον,

2. Αναφέρει χαρακτηριστικά ο Χομπς (Hobbes 1989): «Ο κυρίαρχος μιας πολιτικής κοινότητας [...] δεν υπόκειται στο θετικό δίκαιο (...) ό,τι και να κάνει δεν μπορεί να συνιστά αδικοπραγία κατά κάποιου υπηκόου».

τον ωμό κυνισμό του δογματισμού του κεφαλαίου και την πολιτική κυριαρχία της αστικής τάξης. Το σκληρό μηχανισμό του κράτους συμπληρώνει το νομικό ομόλογο της αστυνομίας, το νομικό *μαντρόσκυλο* (*chien de garde*, Nizan 2012) της θεσμοποιημένης αδικίας, η δικαστική εξουσία.

Πλάι στο σκληρό πυρήνα του κράτους αρθρώνονται οι ιδεολογικοί μηχανισμοί του, που συντελούν στη μυστικοποίηση των σχέσεων εκμετάλλευσης και στην παραγωγή του ιδανικού τύπου πολίτη. Είναι προφανές πως, ανεξάρτητα από τις αντιφάσεις ανάμεσα στο σκληρό πυρήνα και τους ιδεολογικούς μηχανισμούς του κράτους (IMK), αντιφάσεις που εκμηδενίζονται τη στιγμή της κρίσης, το αστικό κράτος αποτελεί μια διαφοροποιημένη ενότητα, με κυρίαρχο το σκληρό του πυρήνα. Οι IMK μπορούν κι επιτελούν το συναινετικό τους ρόλο, επειδή νομιμοποιούνται από το σκληρό πυρήνα του κράτους, επειδή στηρίζονται κι αναπαράγονται στη ρητή του βία³. Με άλλα λόγια, η αστυνομία είναι η ενσαρκωμένη σε θεσμούς και ιδεολογία εξωοικονομική βία που αποτελεί το προαπαιτούμενο φυσικοποίησης της ενδοοικονομικής βίας.

Η αστυνομία αποτελεί, λοιπόν, την ενσάρκωση της αστικής εξουσίας, είναι αυτούσια η απτή υλικότητα της αστικής κυριαρχίας. Με *χεγκελιανούς* όρους είναι η διαρκής αναγέννηση στη σφαίρα του κράτους της μερικότητας της κοινωνίας των ιδιωτών. Η θεσμική υλικότητα της αστυνομίας συμπυκνώνεται στις μορφές άρθρωσής της, στην αποστολή και στην κουλτούρα/ιδεολογία που συκροτείται στο εσωτερικό της.

2.1 Πρακτικές και ιδεολογικός ρόλος της αστυνομίας

Η ιδεολογία ενός κρατικού μηχανισμού έχει ως φορείς της, τα πρόσωπα που τον στελεχώνουν. Όπως ακριβώς για τον Μαρξ της *Κριτικής της Χεγκελιανής Φιλοσοφίας του Δικαίου*, η γραφειοκρατία είναι το πολιτικό υποκείμενο που ενσαρκώνει το πνεύμα του κράτους (Marx, 1978: 83-86) έτσι και για τη σύγχρονη κριτική σκέψη τα αστυνομικά όργανα είναι οι προσωποποιημένοι φορείς ενός κρατικού θεσμού και αναπαράγουν αυτό το θεσμό μέσα από τις πρακτικές και την ιδεολογία τους. Δεν απαλλάσσονται ως υποκείμενα από τις ευθύνες τους, δεν αίρονται μέσα στο μηχανισμό που ενσαρκώνουν και αυτή η διαπίστωση είναι ανεξάρτητη από την ταξική τους καταγωγή.

Η ιδεολογία της αστυνομίας, εκτός από τη θεσμική υλικότητά της, προκύπτει: από τις πρακτικές αναπαραγωγής της ως κρατικού μηχανισμού και από τον ιδεολογικό ρόλο που επιτελεί στην αστική κοινωνία.

Πέρα από τη μόνιμη παρουσία της αστυνομίας ως φορέα της θετικής-νόμιμης πρωτογενούς βίας, ως φορέα της *βίας που συντηρεί*, συχνά οι πρακτικές της αστυνομίας κινούνται στις εσχατιές της νομιμότητας ταλαντώνοντας το όριο της. Παράγουν έτσι δίκαιο συγχωνεύοντας *τη βία που συντηρεί με τη βία που θεσπίζει* (Benjamin, 2002), ενώ συνήθως ο νόμος ταυτίζεται με τις επιχειρησιακές ανάγκες της αστυνομίας. Ταυτόχρονα, τα αστυνομικά όργανα γνωρίζουν ότι υπάρχει ένα μεγάλο «διάστημα εμπιστοσύνης», μια δεδομένη ανοχή και ατιμωρησία απέναντι στις πρακτικές τους. Ιδίως αν οι αποδέκτες της αστυνομικής ισχύος είναι υποκείμενα με περιορισμένα δικαιώματα, τότε η μονομερής ερμηνεία του νόμου μπορεί να οδηγήσει αβίβαστα σε βασανιστήρια ή ακόμα και στο θάνατο (αρκεί μια επενθύμιση του χυδαίου όρου «τυχαία εκπυρσοκρότηση»).

Η αστυνομική συνείδηση που (ανα)παράγεται από αυτές τις πρακτικές συνίσταται στην περιφρόνηση κάθε δικαιώματος των «υπόπτων ή ενόχων» και την

3. Σύμφωνα με τις διακρίσεις των κρατικών μηχανισμών που εισάγει ο Αλτουσερ (Althusser, 1976 & 2010) το κράτος συγκροτούν ο καταστατικός μηχανισμός (*Appareils répressifs d'État*), ο πολιτικός μηχανισμός του κράτους (*Appareil politique de l'Etat*), που αποτελούν το σκληρό πυρήνα του και είναι πλήρως χωρισμένοι από την πάλη των τάξεων, και οι ιδεολογικοί μηχανισμοί του κράτους (*Appareils idéologiques d'État*).

στερεοτυπική/ρατσιστική αντιμετώπισή τους, την ιδεολογική/φρονηματική δίωξη ατόμων ή συλλογικοτήτων, την απαξίωση κάθε ελέγχου της νομιμότητας των αστυνομικών πρακτικών ως ψευτοευσθησίας των «άσχετων χαρτογιακάδων αριστερών» και την ταύτιση του νόμου με το μηχανισμό επιβολής του (άρα με τους ίδιους τους αστυνομικούς).

Πέρα από τις πρακτικές κατά την άσκηση του «επαγγέλματος», η αστυνομία διεκδικεί και έναν ιδεολογικό ρόλο, έχοντας μια τρέχουσα αξία στο χρηματιστήριο των αξιών της αστικής κοινωνίας. Η καταστολή επιτελεί πάντοτε και έναν ιδεολογικό ρόλο, παράγοντας νέες συναινήσεις και κοινωνικές συμμαχίες στη βάση της πυγμής. Αντίστοιχα και η αποδοχή και αισθητικοποίηση της καταστολής, παράγει έναν ανθρωπολογικό τύπο πολίτη που ενσωματώνει τον πόλεμο όλων εναντίον όλων, λατρεύει τον ανταγωνισμό και υποκλίνεται στα σώματα ασφαλείας. Με αυτή την έννοια οι κατασταλτικοί μηχανισμοί είναι ταυτόχρονα και ΙΜΚ.

Η διαδικασία παραγωγής «ευυπόληπτων πολιτών» πραγματοποιείται από το σύνολο των κρατικών μηχανισμών και έχει έναν ηθικοπλαστικό-παιδαγωγικό χαρακτήρα. Ο κατάλληλος δάσκαλος είναι η αστυνομία που ορίζει ποιος είναι ο καλός μαθητής, ποιος είναι το γνήσιο προϊόν της παιδαγωγικής διαδικασίας, ποιος πράττει νόμιμα, όχι μόνο υπό την απειλή της τιμωρίας, αλλά γιατί έχει πειστεί για το ορθό του νόμου.

Η διάκριση καλού πολίτη-κακού πολίτη συμπυκνώνεται στην αξιολογική του κρίση και στάση απέναντι στην αστυνομία. Η άποψη του πολίτη για την αστυνομία είναι, με αυτή την έννοια, το συμπυκνωμένο όριο της *διάκρισης σε Φίλο και Εχθρό* του κράτους (Σμιτ, 2009).

Η διττή διάσταση της αστικής δημοκρατίας ως τυπικής μορφής της αστικής κυριαρχίας, αλλά και ως πεδίου της πάλης των τάξεων, αυτή η ενοχλητική, για την αστική σκέψη, σχέση ανάμεσα στη δημοκρατία ως μορφή χειραγώγησης και ως δυνητική μορφή χειραφέτησης αίρεται στο πλαίσιο της ιδεολογίας και των πρακτικών της αστυνομίας.

Η αστυνομία εκφράζει το άχρονο στοιχείο (φάντασμα) της αστικής κυριαρχίας ανεξάρτητα από τις πολιτικές μορφές της, αναπαράγοντας την αστική δημοκρατία ως αποστεωμένη τυπική μορφή, απαλλαγμένη από την πάλη των τάξεων και τα συμφέροντα των υποτελών τάξεων.

Η ιδεολογία των σωμάτων ασφαλείας, ως κρυστάλλινη αυτοαναφορικότητα της κρατικής βίας και του αστικού συμφέροντος, αν και πιο επεξεργασμένη θεωρητικά, ανυψώνεται σε κομβικό συστατικό της κυρίαρχης ιδεολογίας. Η αστική σκέψη αντικρίζει στην αστυνομία την πεμπουσία της δημοκρατίας της και από τα στόματα των οργανικών διανοουμένων της εκφέρεται εκλογικευμένος ο αστυνομικός λόγος της οκνηρής ταυτολογίας «η αστυνομία έχει πάντα δίκιο γιατί είναι η αστυνομία, ιδού η βάση της νομιμότητας και το πνεύμα της αστικής δημοκρατίας». Η διαρκής πολιτική κάλυψη κάθε πολιτικού προϊσταμένου της αστυνομίας στις αστυνομικές παρατυπίες/παραινόμενα, οι ΕΔΕ που δεν καταλήγουν πουθενά, η διαστρέβλωση των γεγονότων στις διαδηλώσεις από τα ΜΜΕ, οι αθωωτικές δικαστικές αποφάσεις σε περιπτώσεις αστυνομικής βίας, η ιδεολογική απολογητική των «υπερβολών» της αστυνομίας δεν αποτελούν ατράνταχτες αποδείξεις αυτής της ταυτολογίας;

Η λατρεία των σωμάτων ασφαλείας, ως ναρκισσισμός της αστικής κυριαρχίας, αποτελεί μορφή εκδήλωσης του ιδεολογικού ρόλου της αστυνομίας και πυρήνα της κυρίαρχης ιδεολογίας που επιδρά στην ιδεολογία των αστυνομικών οργάνων. Η αστυνομία με τις ευλογίες της αστικής σκέψης μπορεί να συγχωνευτεί, αν χρειαστεί, με τη δικαστική εξουσία, να αποφασίζει και να ορίζει την ενοχή ή την αθωότητα, να παρακάμπτει ή να τροποποιεί την υπάρχουσα νομιμότητα επικαλούμενη επιχειρησιακές ανάγκες ή ακόμα και την ιδιοσυγκρασία των αστυνομικών οργάνων. Μπορεί ακόμα να επιτρέπει στους αστυνομικούς να εξασκούνται πάνω στα σώματα των πληβείων και του εκάστοτε εσωτερικού εχθρού, να περιφρονούν τα ανθρώπινα και πολιτικά

δικαιώματα, απολαμβάνοντας την εξουσία του δυνατού. Η αστυνομία έτσι, ως αποθέωση της εκτελεστικής εξουσίας, ως ο ένοπλος βραχίονάς της, δύναται πρακτικά να υπερβεί κάθε περιορισμό της αστικής κυριαρχίας που έχει επιβάλει η πάλη των τάξεων, ταλαντώνοντας μέχρι το σημείο θραύσης την αστική δημοκρατική νομιμότητα⁴.

2.2 Η περφηάνια του «μπάτσου»: προνόμια και κουλτούρα

Η υλικότητα και ο ιδεολογικός ρόλος της αστυνομίας καθιστούν την συνείδηση των αστυνομικών οργάνων από συντεχνιακή συνείδηση, τμήμα-υποσύνολο της κυρίαρχης ιδεολογίας. Η αίσθηση κάθε μεμονωμένου αστυνομικού ότι, εκτός από μέλος μιας συντεχνίας, ενσαρκώνει και το ίδιο το κράτος, διαπερνά εγκάρσια την αστυνομία.

Πέρα από πρόσωπα, η αστυνομία είναι η ενσάρκωση και ο ένοπλος υπερασπιστής των κοινωνικών σχέσεων εκμετάλλευσης. Η ύπαρξη μεμονωμένων εξαιρέσεων, η διάκριση σε ανώτερους και κατώτερους αστυνομικούς, η επίκληση της ταξικής καταγωγής των ένστολων πραιτοριανών δεν ακυρώνουν τη θεωρητική ανάλυση για τον ρόλο τους.

Οι αστυνομικοί προσδιορίζονται από τη φύση του ρόλου τους και όχι από την ταξική καταγωγή τους, την οποία χάνουν, όταν γίνουν ενεργό τμήμα του κρατικού μηχανισμού. Εξάλλου, η αστυνομία ως ένοπλη ενσάρκωση της εκτελεστικής εξουσίας εκτελεί την κατεξοχήν αντιπαραγωγική και παρασιτική εργασία⁵ σε βάρος του προλεταριάτου και της κοινωνίας. Επιπλέον, ο επίσημος μι-

σθός των αστυνομικών με τις διάφορες παροχές (μονιμότητα, πληρωμή από την πρώτη μέρα στη σχολή της αστυνομίας, εκπτώσεις σε βασικά είδη, επιδόματα κάθε είδους και συντεχνιακά προνόμια) είναι συγκριτικά καλύτερος από το μέσο μισθό ενός εργαζόμενου, δημιουργώντας ένα ξεκάθαρο ταξικό φράγμα σε σχέση με το προλεταριάτο.

Η ομοιογένεια στην αστυνομική κουλτούρα και ιδεολογία, που απορρέει και από τις «εργασιακές σχέσεις» των αστυνομικών, διαφαίνεται από το ότι πάντοτε δικαιολογούνται οι «συνάδελφοι», ακόμα και όταν «το παρακάνουν» και από ότι σπανίζουν οι παραιτήσεις από το σώμα που προκύπτουν από «δημοκρατική ευθυξία».

Η συνείδηση και ιδεολογία του κάθε αστυνομικού παράγεται και από το κύρος και τα μικροπρονόμια που απολαμβάνει εκτός «εργασίας», στην καθημερινή ζωή του στην κοινωνία των ιδιωτών. Ο θαυμασμός των μικροαστών για τη στολή, ο άρρητος φόβος των ιδιωτών απέναντι στην εξουσία, το περιθώριο να «πουλάς μαγκιά» σε κάθε έκφανση της ζωής, αλλά ακόμα και ποταπά μικροπρονόμια όπως να σε κερνούν στα μαγαζιά, να προσπερνάς την ουρά, όλα συμβάλλουν στη συγκρότηση της αλαζονείας και του ναρκισσισμού ως συστατικά στοιχεία της ιδεολογίας του «μπάτσου». Ταυτόχρονα, η λατρεία για τα όπλα και τη δύναμη, η περιφρόνηση της θεωρίας και της γνώσης, η πεποίθηση ότι τα ζητήματα λύνονται διά της επιβολής αρθρώνονται σε μια υποκουλτούρα που έχει τα σύμβολά της, τους τόπους και τη γλώσσα της. Η κουλτούρα των αναβολικών, του γυμναστηρίου για «φουσκωτούς», ο σεξισμός, τα νυχτερινά μαγαζιά και ο υπόκοσμος αποτελούν σημεία τομής/συνάντησης με την Ακροδεξιά και τη νεοναζιστική εκδοχή της (Ψαρράς, 2012:185).

Αν συνδυάσουμε: τη θεσμική δυνατότητα της αστυνομίας, ως προστάτη του αστικού συμφέροντος, να αυτοεξαιρείται από την τήρηση της νομιμότητας, τη νομιμοποίηση των πρακτικών της από την κυρίαρχη ιδεολογία, με τη λούμπεν κουλτούρα και τα μικροπρονόμια των

4. Η καθιέρωση των προληπτικών προσαγωγών, η ποινικοποίηση της αυτοπροστασίας από τα χημικά, η λήψη γενετικού υλικού από υπόπτους και το «φακέλωμά τους» χωρίς απαγγελία κατηγοριών, αποτελούν ενδεικτικά παραδείγματα καθιέρωσης και νομιμοποίησης παράτυπων αστυνομικών πρακτικών.

5. Για τον Μαρξ (2012:70-71) το σύνολο των υπαλλήλων της εκτελεστικής εξουσίας αποτελεί ένα «παρασιτικό σώμα» που «αποκτά με το πιο άκρο συγκεντρωτισμό την ικανότητα να είναι πανταχού παρόν, να είναι παντογνώστης (...)

αστυνομικών και τέλος το ότι καμία παράνομη δραστηριότητα δεν μπορεί να αναπτυχθεί αν δεν έχει την ανοχή, αν όχι τη στήριξη της αστυνομίας, τότε θα έχουμε μια εικόνα για το υλικό πλέγμα που συνδέει οργανικά τον υπόκοσμο ως μαύρο κεφάλαιο με την αστυνομία.

Η χορογραφία υποκόσμου-αστυνομίας, όσο και αν ενοχλεί τους ηθικολόγους της αστικής σκέψης, αποτελεί μια εμπειρικά τεκμηριωμένη πραγματικότητα που δεν αφορά μελανές εξαιρέσεις, αλλά μάλλον την ομαλή λειτουργία του θεσμού. Η αστυνομία ως εγγυητής κι εκτελεστής της νομιμότητας εποπτεύει τις δραστηριότητες του υποκόσμου (ναρκωτικά, όπλα, λαθρεμπόριο, τράφικινγκ), ίσως αποτελεί προνομιακό του εταίρο⁵ συνεπώς, αποσπά ένα τμήμα από τα κέρδη του ως μέρισμα, το οποίο χρησιμοποιεί για την αναπαραγωγή της ως θεσμού. Αυτό το μέρισμα είναι ο παράλληλος μισθός των αστυνομικών οργάνων, ένα ακόμα υλικό προνόμιο. Η όσμωση υποκόσμου-αστυνομία αποτελεί προνομιακό έδαφος για να ανθίσουν και οι σχέσεις με την Ακροδεξιά που αποτελεί παραδοσιακή πολιτική έκφραση του υποκόσμου.

3. Η διεθνής διάσταση

Αυταρχικός μετασχηματισμός διεθνώς

Η ιδεολογία της αστυνομίας, τόσο ως ιδεολογία των στελεχών της όσο και ως τμήμα της κυρίαρχης ιδεολογίας, αναπτύσσεται και στο πλαίσιο των γενικότερων διαδικασιών αυταρχικού μετασχηματισμού του αστικού κράτους, αλλά και στο φόντο της παγκόσμιας οικονομικής κρίσης.

Ο *αυταρχικός κρατισμός* των χρόνων της κρίσης δεν αποτελεί κάποια εξαίρεση από την ιδεατή αστική δημοκρατία. Πρόκειται αντίθετα για εμβάθυνση και συγκεκριμενοποίηση της διαδικασίας αυταρχικού μετασχηματισμού των αστικών κρατών της Δύσης που έχει εκκινήσει από τη δεκαετία του 1970 ως απάντη-

ση σε ένα βαθμό των συνεπειών της κρίσης και των ταξικών αγώνων εκείνης της περιόδου. Η διαδικασία αυτή έχει αναλυθεί από τον Πουλιαντζά (2001:291 και μετά) ως *αυταρχικός κρατισμός* ή ως τάση *ενέλιξης* του κράτους από τον Αghnoli (2013:18) Ο αυταρχικός κρατισμός παγιώνει νομικά, ιδεολογικά και πολιτικά την πρωτοκαθεδρία του αστικού συμφέροντος εις βάρος του προηγούμενου κοινωνικού συσχετισμού, ενώ αποκλείει θεσμικά τις μάζες από τα κέντρα λήψης αποφάσεων. Επιπλέον στοιχείο θεσμικού-δομικού αυταρχισμού είναι αναμφίβολα οι νομικές και πολιτικές αυταρχικές μετατοπίσεις που αποτέλεσαν το περιεχόμενο του πολέμου κατά της τρομοκρατίας μετά το 2001. Η κατασκευή ή του *εσωτερικού εχθρού* (Μπελαντής, 2004), ο θεσμικός περιορισμός των πολιτικών δικαιωμάτων και η απορρόφησή τους από το δικαίωμα στην ασφάλεια (Α Μανιτάκης-Α. Τάκης, 2003), η ενίσχυση της καταστολής και του βαθέος κράτους, παρήγαγαν μια σειρά από μετασχηματισμούς, συγκρότησαν μια νέα ασφυκτικότερη εκδοχή νομιμότητας που κανονικοποίησε την κατάσταση εξαίρεσης.

Οι στιγμές αυταρχικού μετασχηματισμού του διεθνούς πλαισίου δεν τροποποίησαν μόνο νομικά τις μορφές του αστικού κράτους, αλλά αναδιάρθρωσαν τους συσχετισμούς στο εσωτερικό του κράτους και επέτρεψαν την ανάδυση ενός παράλληλου νόμιμου, αλλά πρακτικά εξωθεσμικού (παρα)κρατικού μηχανισμού: μυστικές υπηρεσίες, παράνομες πρακτικές, νομικές γκρίζες ζώνες και μια αστυνομία που μπορεί και λειτουργεί με όρους παρακρατικής συμμορίας⁶ αποτέλεσαν φυτώριο για την ακροδεξιά παραλλαγή της «μπλε ιδεολογίας».

Ο αυταρχικός μετασχηματισμός των αστικών δημοκρατιών, ως διαδικασία μετάβασης σε ένα διαρκές κράτος εκτα-

6. Το λεγόμενο σχέδιο *Gladio*-*Κόκκινη Προβιά* συγκρότησε ένα παράλληλο εξωθεσμικό δίκτυο στις παρυφές του βαθέος κράτους με τη συμμετοχή ακροδεξιών-παραστρατιωτικών οργανώσεων με στόχο την αντιμετώπιση, ακόμα και με πραξικόπημα, του «κομμουνιστικού κινδύνου».

κτης ανάγκης, αποτέλεσε εν μέρει μια μορφή προληπτικής αντεπανάστασης στη βάση της παθητικής στήριξης της «κοινής γνώμης», δηλαδή των μεσαίων στρωμάτων. Σε αυτό το πλαίσιο αναβαθμίστηκε ο ρόλος της αστυνομίας στον εσωτερικό συσχετισμό των κρατικών μηχανισμών, επεκτάθηκε το πεδίο δράσης της σε πολλαπλές εκδηλώσεις της κοινωνικής ζωής και ενισχύθηκε το ιδεολογικό της κύρος.

Η κρίση ως πλαίσιο αναβάθμισης του σκληρού πυρήνα του κράτους

Το μακρύ κύμα ύφεσης της παρούσας κρίσης (2008-) συναντήθηκε με τη διαδικασία αυταρχικού κρατισμού. Με όρους κλασικής πολιτικής φιλοσοφίας, το *λιοντάρι παραμερίζει την αλεπού* (Μακιαβέλι, 2005) ως αποτελεσματικότερη μορφή αστικής κυριαρχίας. Η αστυνομία ως μόνιμος και νόμιμος μηχανισμός βίας, ο οποίος αποκρυσταλλώνει ωμά το κυρίαρχο συμφέρον, προσφέρει μια λειτουργική κυρίαρχη αφήγηση, πολιτικά κι ιδεολογικά αρμονική με τον πόλεμο που λαμβάνει χώρα στην κοινωνία των ιδιωτών, δηλαδή την κρίση.

Τη στιγμή της κρίσης, ακριβώς επειδή το κεφάλαιο αδυνατεί να «αυτοαξιοποιηθεί», επιστρατεύει το κράτος, άρα τη βία και την αστυνομία, για να εξασφαλίσει την πολυπόθητη επιστροφή στη «χρυσή εποχή» της εκμετάλλευσης. Στην κρίση συντελείται μια επανοργάνωση του κράτους, αναφορικά με τις μορφές του και τις σχέσεις ανάμεσα στις εσωτερικές του δομές. Η εκτελεστική εξουσία ενισχύεται σε βάρος της νομοθετικής εξουσίας και ο σκληρός πυρήνας του κράτους απορροφά τη σχετική αυτονομία των ιδεολογικών κρατικών μηχανισμών.

Το αστικό συμφέρον απογυμνώνεται από την ψευδή καθολικότητά του και διατυπώνεται στην πιο καθαρή του μορφή: της υπεράσπισης των πολιτικών δικαιωμάτων του κεφαλαίου που βρίσκεται σε κίνδυνο, σε βάρος των υπόλοιπων. Η επίπλαστη ενότητα των τάξεων διαλύεται στις ασυμφιλίωτες αντιθέσεις της και για να αποκατασταθεί θα πρέπει να επιβλη-

θεί ξανά με πολιτικούς όρους –άρα και με εξωοικονομική βία– ένα νέο πλαίσιο εκμετάλλευσης που θα επιβεβαιώνει την κυριαρχία του αστικού συμφέροντος.

Σε αυτό το πλαίσιο, η κυριαρχία του «νόμου και της τάξης» ως ύψιστης διαταξικής αστικής αξίας και κυρίαρχης μορφής ιδεολογικής ηγεμονίας της αστικής τάξης παράγει ιδεολογικά και πολιτικά αποτελέσματα, όπως:

- ▶ την αντιστοίχιση του πολιτικού προσωπικού που προϊστάται των σωμάτων ασφαλείας με την ιδεολογία και τις πρακτικές της αστυνομίας. Ο εκάστοτε υπουργός συμπεριφέρεται πιο πολύ ως διανοούμενος των σωμάτων ασφαλείας παρά ως ο εγγυητής της νομιμότητας (η ατιμωρησία των παράνομων αστυνομικών πρακτικών και η εργαλειακή υπεράσπισή τους).
- ▶ τη μετατροπή της δικαστικής εξουσίας από τυπικό ελεγκτή της νομιμότητας σε υπερασπιστή των αστυνομικών πρακτικών (αθώσεις αστυνομικών σε περιπτώσεις αστυνομικής αυθαιρεσίας ή επιβολή των ελαφρότερων ποινών).
- ▶ την επέκταση της καταστολής σε πεδία κοινωνικής αναπαραγωγής που χρήζουν κοινωνικής αντιμετώπισης, ως μέσου διαχείρισης των «επικίνδυνων» τάξεων (εισβολή σε σχολεία και πανεπιστήμια, κατασταλτική αντιμετώπιση αστέγων και τοξικομανών).
- ▶ την ανάδειξη κομμάτων και πολιτικού προσωπικού που εκφράζουν την υλικότητα της ακροδεξιής ιδεολογίας του σκληρού πυρήνα του κράτους.
- ▶ την προνομιακή μεταχείριση των σωμάτων ασφαλείας που θεωρούνται απαραίτητος μηχανισμός αντιμετώπισης των υποτελών τάξεων και φορείς της κυρίαρχης ιδεολογίας (εξαίρεση από τις περικοπές των δημοσίων υπαλλήλων, διανομή στα σώματα ασφαλείας των προωγώνων πλεονασμάτων, νέες προσλήψεις).
- ▶ τη μετατροπή της καταστολής ως μέσου διαχείρισης των προλετάριων που περισσεύουν σε σφαίρα κερδοφορίας και παραγωγής υπεραξίας με τη διαπλοκή κράτους-επιχειρηματικών συμ-

φερόντων (υπεργολαβίες για στρατόπεδα συγκέντρωσης, φυλακές και υπηρεσίες ιδιωτικής ασφάλειας, εξοπλισμοί και συστήματα παρακολούθησης, ιδιωτικές φυλακές).

4. Η ελληνική περίπτωση

*Το φάντασμα της ιστορίας:
ο παραδοσιακός αντικομμουνισμός
των σωμάτων ασφαλείας*

Η παραπάνω ανάλυση των στοιχείων που συγκροτούν την ιδεολογία της αστυνομίας ισχύει για τις αστυνομίες των περισσότερων κρατών του καπιταλιστικού κόσμου, ιδίως για τα μάχιμα σώματα καταστολής στην παρούσα εποχή. Αν διαθέρουν τα μίγματα ανάμεσα στον επαγγελματισμό των σωμάτων ασφαλείας και την «αυτονόμησή» τους είναι δευτερεύον στοιχείο. Ακόμα και αν η αστυνομία δράσει κάποιες φορές, ως οργανωμένη συμμορία, αυτό δεν αντιφάσκει με το ρόλο της και εντάσσεται στο πλαίσιο της ανοχής, αν όχι της ανοιχτής στήριξης, που επιδεικνύει ο πολιτικός μηχανισμός του κράτους απέναντι στους ένοπλους προστάτες του.

Η αστυνομία, ως κρατικός μηχανισμός, αποτελεί την αποκρυσταλλωμένη κοινωνική ισορροπία του παρελθόντος

και με αυτή την έννοια συμπυκνώνει και θεσμοποιεί το αποτέλεσμα των ταξικών αγώνων. Η αστυνομία διατηρεί την ιστορική μνήμη από τη σκοπιά των νικητών, η απόδειξη ότι ο *αντίπαλος εξακολουθεί να νικά* (Benjamin, 2014). Είναι η ιστορία που γίνεται πολιτική, το παρελθόν που ορίζει το παρόν.

Τα ελληνικά σώματα ασφαλείας διέπονται από έναν εγγενή αντικομμουνισμό ως βασικό συστατικό της ιδεολογίας και της ιστορίας τους. Με την εμφάνιση του εργατικού/κομμουνιστικού κινήματος, η αστυνομία απέκτησε τον «αγαπημένο» εσωτερικό εχθρό της: από το ιδιώνυμο του Βενιζέλου, την ασφάλεια του Μανιαδάκη επί Μεταξά, την αγασθή συνεργασία της με τις κατοχικές ναζιστικές δυνάμεις και τα Τάγματα Ασφαλείας, τον ιδεολογικό ρόλο της αστυνομίας στο μετεμφυλιακό κράτος, τον ΙΔΕΑ και τη χούντα μέχρι τη σύγχρονη παραλλαγή της ως κυνηγού «τρομοκρατών», μεταναστών, προσφύγων και «άγριας νεολαίας», η αντικομμουνιστική ιδεολογία της Ελληνικής Αστυνομίας αποτελεί μια σταθερή γενεαλογική αξία. Ο αντικομμουνισμός της Ελληνικής Αστυνομίας αποτελεί το πλαίσιο για την αγασθή συνεργασία με παρακρατικές συμμορίες και διαποτίζει τη συνείδηση και την κουλτούρα των αστυνομικών οργάνων. Τα ναζιστικά και ακροδεξιά σύμβολα που κατέχουν περι-

οπτη θέση πλάι στο επίσημο εθνόσημο, η εμφυλιοπολεμική ρητορική απέναντι σε συλληφθέντες διαδηλωτές, τα βασανιστήρια, οι κόκκινες σημαίες ως λάφυρα αποτελούν ατράνταχτες ενδείξεις ότι τα μάχιμα αστυνομικά σώματα αισθάνονται και δρουν ως συνεχιστές του αστυνομικού αντικομμουνιστικού κράτους. Συχνά η αστυνομία λειτουργεί καθαρά ιδεολογικά ως τάγμα ασφαλείας και ακροδεξιά συμμορία γιατί αυτές είναι οι παραδόσεις και παρακαταθήκες της, το «DNA» της.

Σε ένα βαθμό η οικογενειακή παράδοση του αστυνομικού επαγγέλματος συντελεί στην παρουσία των φαντασμάτων του εμφυλίου στη «μπλε συνείδηση», αλλά το κύριο είναι η περιβόητη συνέχεια του κράτους και η επιστροφή των ιστορικών εκκρεμοτήτων την περίοδο της κρίσης/αναδιάρθρωσης. Εξάλλου, ποτέ δεν συντελέστηκε, ούτε καν τυπικά, κάποια «αποχουνοποίηση» και το «ακροδεξιό παρακράτος» αποτελεί παραδοσιακά το φυτώριο των νέων αστυνομικών.

Πέρα από τις εθνικές ιδιαιτερότητες και τα ιστορικά απωθημένα, η όσωση αστυνομίας-Ακροδεξιάς, είτε με την ύπαρξη θυλάκων, είτε ως ιδεολογικό στοιχείο που διαπερνά την αστυνομική συνείδηση αποτελεί την πραγματικότητα στα περισσότερα κράτη. Ο εθνικισμός είναι η συνεκτική ιδεολογία της αστυνομίας, εφόσον η αστυνομία αποτελεί την εμπροσθοφυλακή του κράτους ως πολιτικής-ιδεολογικής έκφρασης του έθνους⁷.

4.1 Η Χρυσή Αυγή ως πολιτική εκπροσώπηση της αστυνομίας και του βαθέος κράτους

Το βασικό κόμμα της αστικής τάξης είναι το κράτος και οι μηχανισμοί του, ιδίως σε περιόδους πολιτικής κρίσης γιατί «αν καταργήσετε τη διαμεσολάβηση των κομμάτων θα έχετε το μοναδικό κόμμα, δηλαδή το κράτος» (Bensaïd, 2013: 77). Ποια είναι όμως η πολιτική εκπροσώπηση των κρατικών μηχανισμών και πιο συγκεκριμένα της αστυνομίας;

Συνήθως η αστυνομία εκφράζεται μέσα από τα παραδοσιακά κόμματα εξουσίας που με τη σειρά τους είναι στην ουσία κόμματα του κράτους και ιδεολογικοί μηχανισμοί του (Gramsci, 1975).

Σύμφωνα με την προσέγγιση του Γκράμσι, το κόμμα αποτελεί το πολιτικό αποτέλεσμα μιας υφιστάμενης ιδεολογίας διαφόρων κοινωνικών μερίδων. Το κόμμα εκπροσωπεί τις προσδοκίες, τα συμφέροντα και την ιδεολογία μιας κοινωνικής ομάδας, αλλά ταυτόχρονα ανασυγκροτεί όλα τα επιμέρους στοιχεία της ιδεολογίας που εκπροσωπεί καθιστώντας τα συνεκτικό σώμα. Συνεπώς, η ΧΑ εξέφρασε τον ιστορικό αντικομμουνισμό της Ελληνικής Αστυνομίας, την ήδη διαμορφωμένη ιδεολογία των αστυνομικών, καθώς και την αγανάκτησή τους, «λόγω κρίσης και μνημονίων» (αλλά και λόγω της κουλτούρας της μεταπολίτευσης, δηλαδή των δημοκρατικών περιορισμών της αστυνομικής αυθαιρεσίας) ενάντια στο πολιτικό προσωπικό των παραδοσιακών αστικών κομμάτων.

Η ταξική και ιδεολογική μεροληψία της αστυνομίας και τα συστατικά στοιχεία της ιδεολογίας της που αναλύθηκαν (η ταύτιση του νόμου με την αστυνομία, η θεσμική ατιμωρησία, η πρόσληψη της αστικής δημοκρατίας ως τυπικής μορφής της αστικής κυριαρχίας, η εργαλειακή πρόσληψη των δικαιωμάτων και της νομιμότητας, η αποθέωση της ωμής βίας και η προβολή της συντεχνιακής-υπηρεσιακής συνείδησης ως κυρίαρχης συνείδησης) συγκροτούν μια μορφή ιδεολογίας που προσομοιάζει με εκείνη της Ακροδεξιάς και της ναζιστικής πτέρυγας

7. Η γαλλική αστυνομία έχει τις δικές της μελανές σελίδες: η σύλληψη και η παράδοση 13 χιλιάδων Εβραίων από την αστυνομία του Παρισιού στους ναζί (αρπαγή του Vel d'Hiv), η σφαγή της 17ης Οκτώβρη 1961 με την αιματηρή καταστολή της διαδήλωσης Αλγερινών μεταναστών κτλ. Αντίστοιχα η αστυνομία των ΗΠΑ υπήρξε εμπροστωμένη με ρατσισμό και ταξικό μίσος, από την καταστολή του κινήματος κατά του apartheid στο Νότο και τη συνεργασία με την ΚΚΚ μέχρι στο σήμερα και τις δεκάδες δολοφονίες μαύρων Αμερικανών από τους «φρουρούς της τάξης» (βλ κίνημα Black Lives Matter).

της, μοιράζεται δηλαδή, πριν και πέρα από την οργανωτική εκφάνσή της, μια κοινή κοσμοαντίληψη: λατρεία του δυνατού και της βίας, ταξικό μίσος, πίστη στους ανωτέρους και στους αφέντες, περιφρόνηση για οποιοδήποτε περιορισμό της κρατικής/αστικής εξουσίας.

Η κοινή αυτή κοσμοαντίληψη που εδράζεται στην υλικότητα των συμφερόντων της αστυνομίας, αποτέλεσε το έδαφος πάνω στο οποίο η ΧΑ μπόρεσε να εκφράσει οργανωτικά/πολιτικά και σε συνθήκες οικονομικής και πολιτικής κρίσης την ιδεολογία της αστυνομίας και να μορφοποιήσει τις σχέσεις εκπροσώπησης των αστυνομικών, δηλαδή να προσπαθήσει γίνει το κόμμα της Ελληνικής Αστυνομίας. Σημαντικό ρόλο έπαιξε και το υπαρκτό χάσμα ανάμεσα στην τυπική κοινοβουλευτική εξουσία και την πραγματική κρατική εξουσία, που μεγάλωσε την απόσταση ανάμεσα στην αστυνομία και την πολιτική εκπροσώπησης της από τις παραδοσιακές αστικές δυνάμεις.

4.2 Η άνοδος της ΧΑ:

Κρίση και μόνιμα φαντάσματα στο βαθύ κράτος

Η δυνατότητα της ΧΑ να εκπροσωπήσει, τουλάχιστον εν μέρει, πολιτικά την αστυνομία πήγαζε από τις προνομιακές σχέσεις που διατηρούσε εξαρχής με το σκληρό πυρήνα του κράτους, μερίδες του υποκόσμου, αλλά και από την εκλογική άνοδό της τα χρόνια της κρίσης. Επιπλέον, η συμμετοχή της ΧΑ στην κεντρική πολιτική σκηνή εντασσόταν και υποτασσόταν στο γενικό πολιτικό σχέδιο της αστικής τάξης και του κράτους (τη συνισταμένη του γενικού συμφέροντος του κεφαλαίου), ακόμα και αν η ΧΑ είχε το δικό της σχέδιο και σε ένα βαθμό μια σχετική αυτονομία.

Με δεδομένο αυτό, μπορούμε να αντιληφθούμε και την άνοδο της ΧΑ, ως απόρροια πολλαπλών δομικών και συγκυριακών παραγόντων. Ενδεικτικά:

► η οικονομική κρίση και η γενικευμένη διάψευση προσδοκιών παρήγαγαν μια κρίση εκπροσώπησης όλων των κοινωνικών τάξεων και μερίδων. Τμήματα

του κεφαλαίου, μέσω και των ΜΜΕ, πριμοδότησαν ξεκάθαρα τη ΧΑ, κανονικοποιώντας το ακροδεξιό τέρας με λαϊφστάιλ ρεπορτάζ, αλλά και εκλογικευμένο ακροδεξιό λόγο.

► Η ΧΑ πριμοδοτήθηκε ως αξιόπιστη συστημική διέξοδος της μικροαστικής αγανάκτησης, ως εκδοχή παθητικής επανάστασης με στόχο την υπαγωγή των μικροαστών σε μια νέα μορφή αστικής ηγεμονίας που θα αποκαθιστούσε την κρίση εκπροσώπησης. Σε κάποιο βαθμό η ΧΑ θα μπορούσε να αποτελέσει την ύστατη εναλλακτική λύση του αστικού καθεστώτος, αλλά κυρίως αποτελούσε συμπλήρωμα του αστικού μπλοκ εξουσίας, ως συστημικός «ριζοσπαστισμός».

► Με αυτή την έννοια, η ΧΑ δεν είναι απλώς παθητικό προϊόν της κρίσης, αλλά και ένα πολιτικό σχέδιο-απάντηση στην κρίση που χτίστηκε πρωτίστως από τα πάνω, ενοποιώντας τμήματα του κεφαλαίου, του βαθέος κράτους και των μικροαστικών (και εν μέρει εργατικών) μαζών. Η αναγωγή της ΧΑ στην κρίση αγνοεί την πολιτική διάσταση και αθώνει όσους την ακολούθησαν προσδοκώντας τη διάσωση των προνομίων και της κοινωνικής τους θέσης.

► Η ΧΑ αναδύθηκε μέσα από την οργάνωση διαφόρων υπαρκτών υποσυνόλων της κυρίαρχης ιδεολογίας: ο κοινωνικός κανιβαλισμός ως αποδεκτή πρακτική, η λούμπεν κουλτούρα του θεάματος, η αποθέωση της ισχύος και του πλουτισμού, ο ρατσισμός και σεξισμός ενοποιήθηκαν στο πλαίσιο της ναζιστικής ιδεολογίας και προσέφεραν μια απλοϊκή και χυδαία ερμηνεία της πραγματικότητας ταιριαστή με υλικά συμφέροντα κοινωνικών στρωμάτων.

► Η αναβάθμιση του υποκόσμου μέσα στην κρίση (απεριόριστη ρευστότητα και ευκαιρία βιοπορισμού για το λούμπεν προλεταριάτο), η στενή σχέση νόμιμου-παράνομου κεφαλαίου, συντέλεσε στο να διεκδικήσει πολιτική εκπροσώπηση μέσω της ΧΑ.

► Η περιρρέουσα ιδεολογική ατμόσφαιρα και η αυταρχική μετατόπιση του πολιτικού εποικοδομήματος της αστι-

κής δημοκρατίας: στοιχεία έκτακτης ανάγκης, απαξίωση δημοκρατικών θεσμών και δικαιωμάτων, αναθεωρητισμός της πρόσφατης ιστορίας.

- ▶ Η βαρύνουσα σημασία του βαθέος κράτους ως θεματοφύλακα των συμπερόντων της αστικής τάξης που διέπεται από ακροδεξιά ιδεολογία και η μόνιμη ύπαρξη θυλάκων στο κράτος που συνεργάζονταν στο όριο της νομιμότητας με ακροδεξιές οργανώσεις για να «κάνουν τη βρώμικη δουλειά» στο όνομα του εθνικού καθήκοντος.
- ▶ Η ένταξη της ΧΑ σε ένα γενικότερο πολιτικό σχέδιο μετάβασης σε πιο αυταρχικές μορφές αστικής κυριαρχίας. Η ΧΑ δεν είναι μόνο το «μακρύ χέρι του συστήματος», αλλά εν μέρει ένα ανταγωνιστικό πολιτικό σχέδιο σε σχέση με το κυρίαρχο της αστικής δημοκρατίας.
- ▶ Η αδυναμία/αποτυχία κάθε μορφής Αριστεράς να αντιπαρεταθεί με τη ΧΑ σε ιδεολογικό-πολιτικό και φυσικό επίπεδο. Η ΧΑ οικοδομήθηκε στη βάση της βίας και του αίτητου των ταγμάτων της και μπόρεσε να επεκταθεί τρομοκρατώντας και δολοφονώντας.

4.3 Εκδοχές της σχέσης αστυνομίας-ΧΑ

Η οργανωτική-πρακτική σχέση της αστυνομίας με τη ΧΑ πριν ακόμα εκφραστεί πολιτικά και καταγραφεί με την ψήφωση των αστυνομικών⁸ σχετιζόταν πάντοτε με ένα γενικότερο αστικό σχέδιο. Πέρα δηλαδή από την ιδεολογική συγγένεια και την κοινή γενεαλογία, η αστυνομία υπήρξε μεροληπτική και υποστηρικτική απέναντι στη ΧΑ ως τμήμα μιας γενικότερης στόχευσης από τη μεριά του κράτους. Εξάλλου, όπως καταδείχθηκε, ο πολιτικός ρόλος της αστυνομίας έγκει-

ται στο να εξασφαλίζει το γενικό αστικό συμφέρον και ταυτόχρονα να αναπαράγει το δικό της συντεχνιακό συμφέρον ως γενικό (κρατικό) συμφέρον. Οι εκδοχές της σχέσης αστυνομίας-ΧΑ περιλαμβάνουν: την κοινή επιχειρησιακή δράση, την πλημμεληματική έρευνα και δίωξη υποθέσεων ναζιστικής βίας και την προφανή ιδεολογική συμπάθεια του σώματος προς τη ΧΑ («είναι δικά μας παιδιά»).

Στο βαθμό που η ΧΑ ήταν χρήσιμη ως δύναμη κρούσης υποστηρικτική στα σώματα καταστολής ή ως πολιτική έκφραση της αγανάκτησης και εφόσον έχτιζε την επιρροή της στη βάση του αίτητου των συμμοριών της, αυτό το αίτητο έπρεπε να προφυλαχθεί στους δρόμους. Ταυτόχρονα, αυτή η άτυπη συνεργασία ΧΑ-αστυνομίας δεν έπρεπε να ναρκοθετήσει την εικόνα του αστικού κράτους ως δεισιπνή, ούτε να πλήξει το κύρος της αστυνομίας ως επαγγελματικού δημοκρατικού σώματος. Προφανώς, η αποσιώπηση ή παραχάραξη τέτοιων γεγονότων συνεργασίας που θρυμμάτιζαν την εικόνα της αστυνομίας υπήρξε ευγενική χορηγία των ΜΜΕ, ενώ μέχρι τη δολοφονία Φύσσα δεν υπήρξε ποτέ καμία αντίδραση από τη μεριά των επίσημων κυβερνήσεων. Η ΧΑ δεν έφτασε να ελέγχει πλήρως την αστυνομία, αλλά διατηρούσε τη θέση της ως κομμάτι του αστικού μπλοκ εξουσίας. Πιθανό σενάριο ήταν η αστικοποίησή της, η «σοβαρή ΧΑ» και η ένταξή της στις υπεύθυνες αστικές δυνάμεις ενός μεταμοντέρνου «δημοκρατικού» κράτους έκτακτης ανάγκης.

Η στήριξη της αστυνομίας και η ανοχή της απέναντι στη ΧΑ με στόχο την προφύλαξή της στο δρόμο από αντιφασιστικές δυνάμεις και την παροχή ζωτικού χώρου για την έμπρακτη ναζιστική προπαγάνδα παραμένει μια διαχρονική σταθερά: από τους αγανακτισμένους πολίτες το 1994-95 μέχρι τους μακεδονομάχους του 2018, από τη δολοφονική επίθεση Περίανδρου κατά του Κουσουρή τον Ιούνιο του 1998 και τη χρόνια φυγοδικία του «φαλαγγάρχη», μέχρι την παθητική στάση της ομάδας ΔΙΑΣ στη δολοφονία Φύσσα («ε, όχι και με μαχαίρια» φέρεται να είπαν οι αστυνομικοί που παρακο-

8. Η ψήφος των αστυνομικών μπορεί να υπολογιστεί μόνο έμμεσα από τα αυξημένα ποσοστά της ΧΑ στα εκλογικά τμήματα που ψηφίζουν μαζί αστυνομικοί (Αμπελόκηποι, Ιλίσια και Καισαριανή). Με βάση αυτή την αναγωγή τα αστυνομικά σώματα ψήφισαν ΧΑ στις εκλογές του 2012 και του 2015 σε ποσοστό που κυμαίνεται πάνω από 45% (Το Βήμα 26/05/2014, Καθημερινή 27/01/2015).

λουθούσαν αμέριμνοι) και από τις κοινές επιθέσεις MAT-XA στις 2/2/08 μέχρι την εποπτεία του ναζιστικού πογκρόμ το Μάιο του 2011 και την επίθεση στην αντιφασιστική μοτοπορεία και τα βασανιστήρια στους συλληφθέντες το Σεπτέμβριο του 2012. Τα περιστατικά ανοχής ή συνεργασίας, όπως αποκαλύπτονται στη δίκη της ΧΑ, είναι πολλά⁹ και ενδεικτικά: πρόκειται για πολιτικό σχέδιο εντός του οποίου εκδηλώνονται και οι ιδεολογικές προτιμήσεις των αστυνομικών και όχι για αυτονόμηση τμημάτων της αστυνομίας

Η ανοχή αυτή του κράτους προς τα αγαπημένα φαιά τέκνα του αποθράσυνε τη ΧΑ η οποία θεώρησε ότι μπορούσε να υποκαταστήσει κάποιες φορές την αστυνομία, αλλά το κυριότερο να αμφισβητήσει το μονοπώλιο της βίας και να διεκδικήσει την αστική ηγεμονία. Αυτός ο ανταγωνισμός των πολιτικών σχεδίων υπήρξε η βασική αιτία της δικαστικής δίωξης της ΧΑ μετά τη δολοφονία Φύσσα: το αστικό κράτος βρήκε την ευκαιρία αφενός να παρουσιαστεί ξανά ως εγγυητής ανάμεσα στα «δύο άκρα», αφετέρου να υπενθυμίσει στους νεοναζί ότι οφείλουν να υποτάσσονται στον γενικότερο κοινωνικό συσχετισμό, ώστε –ίσως– μέσω της δίκης να παραχθεί η σοβαρή εκδοχή της ΧΑ.

5. Επίλογος

Η πορεία της «όσμωσης» αστυνομίας-ΧΑ και η συσχέτισή της με το γενικότερο σχεδιασμό του αστικού κράτους ως συλλογικού εκπροσώπου της αστικής τάξης επιτρέπουν στην κριτική σκέψη να οριοθετηθεί τόσο από προσεγγίσεις που εξιδανικεύουν την αστική δημοκρατία, όσο και από μηχανιστικές απόψεις περί γενικευμένου εκφασισμού.

Η μεταφυσική της αστικής σκέψης αντιπαραβάλλει την αστική δημοκρα-

τία με το «τέρας του ολοκληρωτισμού» για να συσκοτίσει τη σχέση τους και να εξιδανικεύσει την πολιτισμένη βία του κράτους. Αντίθετα, για την επαναστατική-κριτική σκέψη, ο φασισμός είναι η πολιτική μορφή που επεκτείνει το μονοπώλιο της βίας σε όλες τις πτυχές της κοινωνικής ζωής, είναι σχηματικά ο καπιταλισμός όπου το προλεταριάτο έχει εκμηδενιστεί ως πολιτική τάξη και περιορίζεται μόνο στη σφαίρα της παραγωγής ως αντικείμενο εκμετάλλευσης.

Ωστόσο, αν η κομμουνιστική κριτική στο φασισμό δεν πρέπει να λησμονεί το ταξικό περιεχόμενό του και να υπερβαίνει θετικά έναν αφηρημένο αντιφασισμό, την ίδια στιγμή δεν μπορεί μόνο να επαναλαμβάνει μηχανιστικά ότι ο φασισμός είναι καπιταλισμός. Γιατί αν η κομμουνιστική σκέψη αδιαφορεί απέναντι στη μορφή της αστικής κυριαρχίας, τότε παραχωρεί το έδαφος στην αστική δημοκρατία, με όλα τα προσώπια της, να παρουσιάζεται σαν άμεσος αντιφασισμός, τάχα ανάχωμα της φασιστικής πανούκλας.

Αντίθετα, η κριτική σκέψη οφείλει να αναλύσει τον τρόπο μετάβασης από τη δημοκρατία στο φασισμό και τις φάσεις της διαδικασίας μετάβασης (Πουλιαντζάς, 2006), να αναδείξει τις διαφοροποιήσεις τους και την ασυνέχειά τους, ώστε να θεμελιώσει πιο στέρεα τη διαλεκτική τους σχέση.

Με τον ίδιο τρόπο, θεωρήσεις που κάνουν λόγο για γενικευμένο εκφασισμό εκκινώντας από υπαρκτούς αυταρχικούς μετασχηματισμούς της αστικής δημοκρατίας και του κράτους, σχετικοποιούν το φασισμό, αδυνατώντας να αντιληφθούν τα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά του.

Πέρα από την εξιδανίκευση της αστικής δημοκρατίας, ακόμα και αν ο φασισμός υπηρετεί το ίδιο ταξικό περιεχόμενο, η διαφορά του φασισμού είναι ότι για να υπάρξει πρέπει να εξολοθρευτεί υλικά κάθε πραγματικό ή δυνητικό εχθρό, ό,τι αφαιρεί κάθε χειραφετητική πτυχή της δημοκρατίας αναπαράγοντάς τη ως δικτατορία του κεφαλαίου. Οι διαφορές στη μορφή της αστικής κυριαρχίας έχουν τη σημασία τους γιατί αποτελούν

9. Εξαιρετική καταγραφή της δράσης της ΧΑ και της σχέσης τους με την αστυνομία εδώ: <https://goldendawnwatch.org> και εδώ: <http://jungle-report.blogspot.com>

τον τρόπο αναπαραγωγής των καπιταλιστικών σχέσεων εκμετάλλευσης και γιατί υλοποιούνται εντέλει στα σώματα των πληβείων και των κομμουνιστών.

Οποιαδήποτε απόπειρα ανάλυσης της ιδεολογίας της αστυνομίας και της συγγενείας της με την ακροδεξιά-ναζιστική ιδεολογία θα πρέπει να αναζητήσει στην υλικότητα των κρατικών μηχανισμών τη βάση της «μπλε ιδεολογίας». Δομικοί και συγκυριακοί λόγοι, θεσμική αποκρυστάλλωση και αστυνομικές πρακτικές, η παρουσία της ιστορίας μέσα στη μνήμη του κράτους αποτελούν τους παράγοντες άρθρωσης της συνείδησης/ιδεολογίας/κουλτούρας της αστυνομίας.

Η αυταρχική μετατόπιση των αστικών δημοκρατιών, η ενίσχυση της εκτελεστικής εξουσίας, η υιοθέτηση παρακρατικών μεθόδων συνθέτουν ένα νέο πλαίσιο δράσης των αστυνομικών σωμάτων που επιδρά στη συνείδηση των αστυνομικών οργάνων.

Αν φανταστούμε τον ύψιστο βαθμό αλλοτρίωσης της συνείδησης στην αστική κοινωνία, την άκριτη αποδοχή των φετιχοποιημένων ψεμάτων της, το μερικό σαν γενικό συμφέρον, την ανισότητα

ως ισότητα, τότε θα έχουμε μια αίσθηση του περιεχομένου της αστυνομικής συνείδησης. Τα αστυνομικά όργανα αποδέχονται σαν θετικότητες κάθε αντίθεση της αστικής κοινωνίας και μάχονται για την αναπαραγωγή της ως ενότητα.

Ο σκληρός πυρήνας του κράτους δι-απερνάται από ιδεολογικά υποσύνολα, που, κάτω από συγκεκριμένες συνθήκες πολιτικής κρίσης, εκφράζονται από ακροδεξιά και ναζιστικά κόμματα που αναδύονται ως νέες μορφές υπέρβασης της αστικής κρίσης εκπροσώπησης.

Η άνοδος της ΧΑ υπήρξε μια τέτοια περίπτωση, ενταγμένη αντιφατικά σε ένα γενικότερο σχέδιο αποκατάστασης της αστικής ηγεμονίας με τρόπο επωφελή για το αστικό καθεστώς. Η επιστροφή της αστυνομίας και τμημάτων της μικροαστικής τάξης σε παραδοσιακές πολιτικές εκπροσωπήσεις και η συνακόλουθη πώση των ποσοστών της ΧΑ στις πρόσφατες εκλογές πιστοποιούν τη μερική αποκατάσταση της αστικής ηγεμονίας και την απορρόφηση της ακροδεξιάς ρητορείας και των ναζιστικών πρακτικών σε μια νέα εκδοχή αστικής κυριαρχίας με στοιχεία ενός κράτους έκτακτης ανάγκης. **Τ**

b

Agnoli, J. (2014) *Ο μετασχηματισμός της δημοκρατίας και παρεμφερή κείμενα*. Αθήνα: ΚΨΜ.

Αλτουσέρ, Λ. (1976) “Σημείωση σχετικά με τους ιδεολογικούς μηχανισμούς του κράτους”, *Θέσεις* τ. 21: http://www.theseis.com/index.php?option=com_content&task=view&id=203&Itemid=29 (προσπέλαση στις 7-5-2018).

Αλτουσέρ, Λ. (2010) “Γιατί το κράτος είναι μια μηχανή”. *Θέσεις* τ. 113, στο http://www.theseis.com/index.php?option=com_content&task=view&id=1127&Itemid=29 (προσπέλαση στις 17-4-2019).

Αλτουσέρ, Λ. (1977) “Ιδεολογία και ιδεολογικοί μηχανισμοί του κράτους”, στο Αλτουσέρ, Λ., *Θέσεις*. Αθήνα: Θεμέλιο, σελ 69-121.

Benjamin, W. (2002) *Για μια κριτική της Βίας*. Αθήνα: Ελευθεριακή Κουλτούρα.

Benjamin, W. (2014) *Θέσεις για τη φιλοσοφία της ιστορίας*. Αθήνα: Λέσχη των Κατασκόπων του 21ου αιώνα.

Bensaid, D. (2013) “Το διαρκές σκάνδαλο”, στο *Πού πηγαίνει η δημοκρατία* (επιμ. Δ. Βεργέτης). Αθήνα: Πατάκης, σελ 35-82.

Ένγκελς, Φ. (1997) *Η καταγωγή της οικογένειας, της ατομικής ιδιοκτησίας και του κράτους*. Αθήνα: Σύγχρονη Εποχή.

Μακιαβέλι, Ν. (2005), *Ο ηγεμόνας*. Αθήνα: Πατάκης.
Μανιτάκης, Α. & Τάκης, Α. (επιμ.) (2003) *Τρομοκρατία και δικαιώματα*. Αθήνα: Σαββάλας.

Marx, K. (1978) *Κριτική της εγγελιανής φιλοσοφίας του κράτους και του δικαίου*. Αθήνα: Παπαζήσης.

Μαρξ, Κ. (2012) *Η 18η Μπρυμαίρ του Λουδοβίκου Βοναπάρτη*. Αθήνα: Σύγχρονη Εποχή.

Marx, K. (2014) *Κείμενα από τη*

δεκαετία του 1840. Θ. Γκιούρας (επιμ.), Αθήνα: ΚΨΜ.

Μπελαντής, Δ. (2004) *Αναζητώντας τον εσωτερικό εχθρό, Διαστάσεις της αντιτρομοκρατικής νομοθεσίας*. Αθήνα: Προσκήνιο.

Nizan, P. (2012), *Les chiens de garde*. Paris: Agone.

Πουλαντζάς, Ν. (2001) *Το κράτος, η εξουσία, ο σοσιαλισμός*. Αθήνα: Θεμέλιο.

Πουλαντζάς, Ν. (2006) *Φασισμός και δημοκρατία: η Τρίτη Διεθνής αντιμετώπιση στον φασισμό*. Αθήνα: Ινστιτούτο Νίκος Πουλαντζάς-Θεμέλιο.

Σμιτ, Κ. (2009). *Η έννοια του πολιτικού*. Αθήνα: Κριτική.

Χομπς, Τ. (1989) *Λεβιάθαν, ή ύλη, μορφή και εξουσία μιας εκκλησιαστικής και λαϊκής πολιτικής κοινότητας*. Αθήνα: Γνώση.

Ψαρράς, Δ. (2012) *Η Μαύρη Βίβλος της Χρυσής Αυγής*. Αθήνα: Πόλις.